

ВІДГУК

**офіційного опонента д.мед.н. Коропа О.А. на дисертаційну роботу
Безуглої О.Р. «Медико-соціальне обґрунтування удосконаленої моделі
медичного обслуговування працівників залізничного транспорту», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю
14.02.03 – соціальна медицина**

Актуальність теми дисертації. Актуальність дисертаційного дослідження обумовлена необхідністю удосконалення медичного обслуговування працівників залізничного транспорту як однієї з найважливіших галузей народного господарства в Україні. Безпечне функціонування Укрзалізниці пов'язане, перш за все, з безпекою руху, що в певній мірі залежить від збереження, зміцнення та відновлення здоров'я працівників цієї галузі. Одним із пріоритетних завдань охорони здоров'я працівників залізничного транспорту є профілактика найбільш поширених серед різних професійних груп працівників залізниці неінфекційних хвороб, що призводять до професійної непридатності, аналіз і контроль захворюваності і поширеності хвороб серед працівників провідних професій залізничного транспорту з тимчасовою та стійкою втратою їх працездатності, що обумовлює значні економічні збитки в галузі та вивчення факторів, що впливають на стан здоров'я працівників залізничного транспорту.

Актуальність дисертаційного дослідження посилюється відсутністю комплексної моделі профілактики та контролю захворюваності і поширеності хвороб серед працівників провідних професій залізничного транспорту, відсутністю мотивації працівників залізничного транспорту до співпраці із медичним персоналом Укрзалізниці, недостатністю фінансування медичного сектору залізничного транспорту та великими витратами коштів міністерства інфраструктури на фрикційне безробіття.

Все вищевикладене й обумовило актуальність наукового обґрунтування удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконання дисертаційної роботи проводилося у відповідності до основних концептуальних

напрямів реформування галузі охорони здоров'я України в рамках планової комплексної науково-дослідної роботи, що виконувалася на кафедрі соціальної медицини та організації охорони здоров'я Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова «Вивчення показників здоров'я різних груп населення як основа для реформування системи охорони здоров'я України», № державної реєстрації - 0110U000522. Дисертантка була виконавцем окремих фрагментів НДР.

Мета дослідження повністю відповідає темі дисертації і полягає в науковому обґрунтуванні удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту.

Завдання, що спрямовані на досягнення визначеної мети комплексні і вирішені пошукувачем в повній мірі.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в Україні:

– проведено комплексне дослідження стану захворюваності та набуття професійної непридатності працівників залізничного транспорту за різними професійними групами;

– вивчено особливості медичного обслуговування працівників залізничного транспорту, зокрема низьке й нерівномірне споживання медичних послуг залізничниками, більші ризики втрати профпридатності у професійних групах з меншою доступністю медичних послуг, невиконання програми медичних обстежень при проведенні профілактичних оглядів;

– вивчено вплив медико-професійних факторів на формування професійної непридатності та ризик госпіталізації працівників залізничного транспорту,

– зокрема їх тривалу захворюваність з тимчасовою втратою працездатності та госпіталізовану захворюваність, що значно збільшували ризик набуття професійної непридатності;

– наведено суттєві відмінності ризиків госпіталізації та набуття профнепридатності за професійними групами залізничників з найбільшими у професійній групі різноробочих залізничників;

– науково обґрунтовано удосконалену модель медичного обслуговування працівників залізничного транспорту шляхом системного вивчення захворюваності та ризиків набуття профнепридатності.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в суттєвому доповненні теорії соціальної медицини з питань профілактики захворюваності серед працюючого населення, зокрема працівників залізничного транспорту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці і впровадженні удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту з метою покращення якості медичного обслуговування залізничників та зі зменшенням ризиків повторних госпіталізацій і набуття профнепридатності, проведенні оцінки ризиків повторних госпіталізацій та набуття профнепридатності в залежності від медико-організаційних та соціальних факторів та в оцінці медико-соціальної і економічної ефективності впровадження удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту на базі Вузлової клінічної лікарні станції Вінниця.

Впровадження результатів дослідження проводилося на етапах його виконання і реалізовано у 2015-2016 р.р. шляхом впровадження елементів розробленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту в практичній охороні здоров'я Вінницької області (на базі ДЗ «Вузлова клінічна лікарня ст. Вінниця Південно-Західної залізниці», ДЗ «Відділкова лікарня ст. Козятин Південно-Західної залізниці», ДЗ «Відділкова лікарня ст. Жмеринка Південно-Західної залізниці»), КП «Міський лікувально-діагностичний центр» м. Вінниця, в Житомирській (на базі КУ «Центральна міська лікарня») та Київській областях (на базі ПАТ «Українська Залізниця», філії «Центр Охорони Здоров'я» Київської клінічної лікарня на залізничному транспорті). Наукові матеріали дослідження використано в навчальному процесі до - та післядипломної підготовки на кафедрах соціальної медицини та організації охорони здоров'я Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова, ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія», Національного

медичного університету ім. О.О.Богомольця, Тернопільського державного медичного університету імені І.Я.Горбачевського, Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л.Шупика, ДВНЗ України «Ужгородський національний університет», а також на кафедрах гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова та Тернопільського державного медичного університету імені І.Я.Горбачевського, кафедрі медичної реабілітації та медико-соціальної експертизи Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, в навчальному процесі Вінницького медичного коледжу. Всі зазначені впровадження підтверджені відповідними актами про впровадження.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлені на чисельних конгресах і науково-практичних конференціях, зокрема XI Національному конгресі кардіологів України (м. Київ, 28-30 травня 2010 р.); II міжнародному конгресі “МЕДИЦИНА ТРАНСПОРТА – 2010” (м. Одеса, 15 - 17 вересня 2010 р.); науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні питання експериментальної, клінічної та профілактичної медицини» (м. Вінниця, 19 - 20 травня 2010 р.; 17 - 18 травня 2011 р.; 17 - 18 квітня 2012 р.); V Республиканской научно-практической конференции с международным участием студентов и молодых учёных «Проблемы и перспективы развития современной медицины» (г. Гомель, 7-8 мая 2013 г.); 65-й итоговой научно-практической конференции студентов и молодых ученых «Актуальные вопросы современной медицины и фармации» (г. Витебск, 24-25 апреля 2013 г.); науково-практичній конференції з міжнародною участю присвяченої Дню науки «Внесок молодих вчених у розвиток медичної науки і практики» (м. Харків, 16 травня 2013 р.); міжнародній науково-практичній конференції, присвяченої Всесвітньому дню здоров'я (м. Київ, 4-5 квітня 2013 р.); науково-практичній конференції з міжнародною участю, присвяченої 150-річчю курорту «Березовські мінеральні води» та 50-річчю кафедри психотерапії ХМАПО (м. Харків, 9-12 жовтня 2012 р.); V міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні питання експериментальної, клінічної та профілактичної медицини» (м. Вінниця, 15-16 травня 2014 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дослідженні, методичною основою якого став системний аналіз, використані сучасні спеціальні методи: бібліосемантичний, соціологічний, медико-статистичний, моделювання та експертних оцінок, комплексне та послідовне використання яких дозволило в повній мірі виконати визначені завдання та досягти поставленої мети.

Усі положення та висновки дисертації аргументовані та підтверджені достатнім за обсягом фактичним матеріалом - даними офіційної медичної документації 1304 випадків госпіталізації хворих, з яких 819 пацієнтів панельного масиву, простежених проспективно з реєстрацією всіх епізодів захворювань (ф.ф. 025/о, 033/о, 066/о), в т.ч. ЗТВП, госпіталізації та набуття профнепридатності протягом 2008-2012 р.р..

Всі результати дослідження задокументовані, цифрові дані статистично оброблені адекватними методами.

Дисертація відповідає профілю спеціалізованої вченої ради.

Характеристика розділів, оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.

Дисертація є завершеною науковою роботою. Рукопис має класичну структуру, що відповідає вимогам ДАК України. Дисертацію викладено на 222 сторінках друкованого тексту, в тому числі 167 сторінок власного тексту. Робота складається зі вступу, аналітичного огляду наукової літератури, програми дослідження, 6 розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій; ілюстрована 25 таблицями та 14 рисунками, має 5 додатків.

В роботі достатньо повно проаналізована наукова література за темою дослідження – всього використано 166 наукових джерел, у тому числі 45 іноземних авторів.

Всі розділи власних досліджень викладені у чіткій послідовності до визначеної мети і завдань дисертаційної роботи, кожний наступний етап роботи логічно впливає із попереднього.

У **першому** розділі проведено бібліосемантичний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел з досліджуваної теми. Слід позитивно відзначити

глибину аналізу та узагальнення даних наукової літератури. Визначені дисертантом основні проблеми медичної допомоги працівникам залізничного транспорту дозволило автору вибрати адекватний методологічний апарат та дизайн дослідження, що детально висвітлено у **другому** розділі дисертації.

У **третьому** розділі «Аналіз показників захворюваності працівників залізничного транспорту» визначено виключну важливість для працівників залізничного транспорту збереження їхнього професійного здоров'я і довголіття та досліджено необхідність вимушеної зміни роботи значної частки працівників залізниці (32,5% серед групи машиністів та їх помічників) у зв'язку зі змінами у стані здоров'я, а також визнання працівників залізниці непридатними аж до звільнення їх з роботи (різноробочі залізничники - 35,3%, та працівники станційно-маневрової групи - 11,4%).

В даному розділі дисертантом наведено негативні зміни щодо захворюваності працівників залізниці (показник захворюваності зріс на 8,3% - з $145 \pm 4,1\%$ на 100 тис. працюючих у 2008 році до $157 \pm 3,9\%$ у 2012 році) та поширеності хвороб серед них (показник поширеності хвороб зріс на 21,8% - з $234 \pm 3,7\%$ у 2008 році до $285 \pm 3,6\%$ у 2012 році), що свідчить про накопичення хронічних захворювань, низьку ефективність лікування вперше виявлених захворювань, зокрема, низьку ефективність їх вторинної та третинної профілактики, що й зосередило увагу автора на більш детальному вивченні причин захворюваності з подальшим пошуком зв'язків між знайденими закономірностями і показниками диспансерного спостереження та реабілітації працівників залізничного транспорту.

В 3 розділі наведено результати аналізу диспансерної роботи серед працівників залізничного транспорту, результати аналізу показників захворюваності з тимчасовою втратою працездатності та госпіталізованої захворюваності серед працівників залізничного транспорту та результати оцінки ефективності реабілітації працівників залізничного транспорту, що в певній мірі дало змогу виявити основні недоліки медичного обслуговування залізничників.

В **четвертому** розділі дисертації «Стан та динаміка захворюваності за даними профілактичних оглядів працівників залізничного транспорту» дисертантом показано організаційно-медичні особливості проведення експертизи

професійної придатності працівників залізничного транспорту, визначено особливості формування динамічних моделей стану здоров'я різних груп працівників залізничного транспорту за даними проведення періодичних медичних оглядів та наведено певні організаційно-медичні недоліки у роботі працівників медичної служби залізничної медицини, зокрема - невиконання програми обстеження, недостатнього обстеження окремими фахівцями (гінеколог, уролог, офтальмолог, ЛОР та ін.), негативну динаміку поширення модифікованих факторів ризику, що погіршує прогноз збереження професійного здоров'я, збільшення співвідношення хронічних хвороб до донозологічних станів серед вперше встановлених порушень здоров'я, що свідчило про недоліки у роботі з групами ризику та недостатність ефективних заходів профілактики, наявність вираженої варіації спостережених ризиків втрати профпридатності з більшим їх рівнем у професійних групах з меншою доступністю медичних послуг.

У **п'ятому** розділі *«Оцінка впливу медико-професійних факторів на формування професійної непридатності та інвалідизації»* наведено результати вивчення факторів, що мали найбільший вплив на формування професійної непридатності та ризик госпіталізації залізничників і встановлені негативні тенденції їх трудової діяльності та медичного забезпечення, а саме - швидкі темпи втрати профпридатності, які суттєво відрізняються за професіями залізничників, декларативний характер профілактичних оглядів, що не видозмінює ризики госпіталізації та втрати профпридатності, неадекватну роботу по запобіганню захворюваності з тимчасовою втратою працездатності, що супроводжується низьким рівнем звернень залізничників за медичною допомогою у разі їх захворювання, відсутність зв'язку потреби реабілітації в санаторіях з набуттям профнепридатності та прямий зв'язок такої потреби з кратністю госпіталізацій, що свідчило про пізній, а не випереджувальний характер надання медичних рекомендацій та виділення груп ризику.

В **шостому** розділі *«Обґрунтування удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту з оцінкою ефективності за функціоналом госпіталізованої захворюваності»* розкрито обґрунтування удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту, орієнтованої на обслуговування залізничників незалежно від форми

власності закладу охорони здоров'я, що складалась з нових елементів за напрямками - фінансування системи охорони здоров'я, управління медичною допомогою, експертиза професійної придатності та забезпечення медичною допомогою. Автором наведено результати оцінки ефективності удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту за функціоналом госпіталізованої захворюваності, а саме – госпіталізованою захворюваністю, яка є економічною подією і супроводжується значними виробничими втратами та медичними витратами, чітко реєструється з точними термінами госпіталізації та виписки, є чутливим маркером ефективності медичного обслуговування та є доказом набуття профнепридатності в результаті частих госпіталізацій.

Дисертантом наведено результати експертної оцінки удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту із залученням експертів – керівників охорони здоров'я м. Вінниці, головних лікарів, заступників головних лікарів з медичної частини, завідувачів відділеннями та службами, лікарів працюючих у закладах медицини залізничного транспорту за спеціально розробленою програмою і визначені її переваги за рахунок підвищення якості медичної допомоги залізничникам, мотивації медичного персоналу закладів охорони здоров'я залізниці та залізничників, раціоналізації витрат та економічної ефективності медичної допомоги.–Запропонована модель позитивно оцінена 24 експертами і впроваджується в систему медичного обслуговування працівників залізничного транспорту України.

Висновки та практичні рекомендації є логічним завершенням проведених досліджень, відображають їх суть і достатньо обґрунтовані.

Повнота викладення основних результатів дисертації в наукових і фахових виданнях. Основні наукові положення і висновки, що сформульовані у дисертації та достатньо повно викладені в опублікованих автором працях. Матеріали дисертації знайшли відображення в 17 наукових працях - 6 статтях у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України (з них – 3 самостійні, 2 – у міжнародних виданнях, в тому числі – у виданні, що включено до

наукометричних баз РИНЦ, на базі Наукової електронної бібліотеки Elibrary.RU та Google Scholar на базі Наукової електронної бібліотеки Cyber Leninka і розміщений на онлайнній базі даних Index Copernicus), 10 тезах конференцій та 1 іншій науковій праці.

Автореферат за змістом повністю відповідає основним положенням дисертації.

Оцінюючи загалом роботу позитивно, слід звернути увагу здобувача на деякі зауваження, побажання, дискусійні питання:

1. П'ятий і шостий розділи для даної теми дисертаційного дослідження є надто деталізованими та містять забагато спеціальних термінів.

2. Серед методів проведення дисертаційного дослідження автором визначено соціологічний метод для збору даних про індивідуальні фактори ризику і медичні події працівників залізничного транспорту, проте результати таких соціологічних досліджень мали бути оприлюднені як окремий розділ роботи.

3. При рецензуванні дисертаційної роботи були виявлені зауваження щодо її оформлення. Автору були висловлені наявні стилістичні огріхи у тексті дисертації, які були абсолютно всі усунуті в процесі рецензування.

Питання:

1. В основі вашої удосконаленої моделі медичного обслуговування лежить мотивація лікаря та працівника залізниці, поясніть будь-ласка які фактори на них впливають та їх обумовлюють саме в контексті медичного обслуговування працівників залізничного транспорту?

2. Ви у своїй роботі вказуєте поняття «донозологічний стан», поясніть будь-ласка що сюди входить? Та якими були критерії виключення у вашому дослідженні?

3. Поясніть детальніше що таке «фрикційні кошти» та яким чином ваша модель призведе до їх зменшення?

Вказані зауваження і запитання не мають принципового характеру і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та її наукового і практичного значення.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Безуглої Ольги Радіонівни на тему: «Медико-соціальне обґрунтування удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук є завершеним, комплексним, самостійно виконаним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення актуальної наукової і народногосподарської задачі – обґрунтування, розробку та впровадження удосконаленої моделі медичного обслуговування працівників залізничного транспорту.

Представлена дисертаційна робота за своєю актуальністю, науковою новизною та практичним значенням відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів» Постанов Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 та від 19.08.2015 р. №656, а її автор – Безугла О.Р. – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина.

**Професор кафедри соціальної медицини,
управління та бізнесу в охороні здоров'я
Харківської медичної академії післядипломної
освіти МОЗ України, д.мед.н.**

О.А.Короп